

SATIŞ GARANTİLERİNİN ULUSLARARASI STANDARTLARA ve VERGİ MEVZUATINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

COMPARISON OF SALE GUARANTEES IN TERMS OF THE INTERNATIONAL STANDARDS AND TAX LAW

Mehmet AKTAŞ*

ÖZ

Özellikle dayanıklı (uzun ömürlü) mal satışlarıyla ilgili bir husus olan garantilerin işletmeler için nasıl nitelik taşıyacağı satışın ve müşteriyle yapılan sözleşmenin özelliğine göre değişiklik göstermektedir. Satış garantileri işletmeler için genel itibarıyla bir yükümlülük olarak dikkate alınabileceği gibi ek garantiler ayrı bir satış geliri olarak kabul edilebilmektedir. Uluslararası muhasebe/raporlama standartlarında oldukça detaylı açıklamalar bulunan garanti hususu hakkında yerel mevzuatımızda farklı uygulamalar bulunmaktadır. Farklı türlerdeki ve şartlardaki garanti uygulamalarının uluslararası standartlara göre nasıl muhasebeleştirileceği, bunun Türk vergi mevzuatına göre ne ölçüde kabul edileceği ve bu iki mevzuat hükümlerinin işletmelere nasıl faydalar sağlayacağı veya yükümlülükler getire-

ABSTRACT

The features of guarantees which are particularly about durable (long-life) goods of businesses change according to the sale and the provisions of contract concluded with customers. While regular guarantees generally can be considered as liabilities for businesses, additional guarantees on the other side can be a source of revenues. The institution of guarantee which has detailed explanations in the international accounting/reporting standards has different practices in our domestic law. It is important for businesses how guarantees, which have different types and conditions, will be recorded according to the international standards, how they will be assessed in terms of Turkish tax law and what benefits and liabilities will arise for businesses in terms of both these

* Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, mehmet.aktas@vdk.gov.tr, ORC-ID: 0000-0003-1899-7788.

Aktaş, M. (Ağustos 2020). Satış Garantilerinin Uluslararası Standartlara ve Vergi Mevzuatına Göre Karşılaştırılması, *Vergi Raporu*, 251, (136-140).

ceği ile ne gibi sonuçlar doğuracağı özellikle işletmeler açısından oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Garantinin muhasebeleştirilmesi, satış garantisi, normal-ek garanti

JEL Sınıflandırma Kodları: B34, K52.

GİRİŞ

Günümüzde çok sayıda ticari firma aynı ve benzer ürünler satmakta ve mallarının kaliteli olduğunu iddia etmektedir. İşletmeler müşterilerinin memnuniyetini sağlamak ve piyasadaki diğer firmalar ile rekabet yapabilmek için sattıkları malların kalitesini ifade etmek üzere özellikle uzun ömürlü ürün satışlarında belli bir süre garanti sağlamaktadır. Verilen garanti taahhütleri satılan malların beklenen faydalı ömrüne yönelik olabileceği gibi malların fonksiyonlarında ortaya çıkabilecek herhangi bir teknik arızaya karşı da müşteriye bir güvence sağlayabilmektedir. Garanti kapsamında müşteriye yeni bir ürün veya parça verilebileceği gibi onarım veya bakım hizmeti ya da doğrudan nakit de verilebilmektedir. Bir külfet niteliği taşıyan garantilerin nasıl muhasebeleştirileceği ise ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü işletmeler kendi tahminlerine göre ileride oluşabilecek bu ek masrafları için karşılık ayırma veya bunları doğrudan malın maliyetine ekleme gibi seçenekleri kanunen belli sınırlar içinde uygulayabilirler. Bununla birlikte uluslararası standartlarda satış garantileri ülkemiz vergi kanunlarından farklılık arzedeabilmektedir. Bu çalışmada garanti hususu hem ülkemiz mevzuatı hem uluslararası standartlar kapsamında ele alınacaktır.

1- GARANTİ ÇEŞİTLERİ

Dayanıklı ev aletleri, elektronik eşya, mobilya ve başka birçok sektörde faaliyet gösteren firmaların büyük bir kısmı ürünlerini garantili olarak satmakta ve belli bir süreyle verdikleri bu güvence için satış fiyatlarına ilaveten bir bedel almamaktadırlar. Normal garanti diyebileceğimiz

regulations, and particularly what outcomes will occur for businesses.

Keywords: Accounting of sale guarantee, sale guarantee, regular and additional guarantee

JEL Classification Codes: B34, K52

bu uygulamada aslında firmalar sattıkları ürünler için belli bir fon ayırarak oluşabilecek iade, onarım ve değişim masraflarına karşı bir önlem almaktadırlar. Ayrılan bu fonlar ürünlerin satış fiyatlarını belirlemede etkili olabilmektedir. Diğer bir deyişle ürün fiyatının içinde, izleyen dönemlerde bedel alınmadan yapılacak tahmini garanti masrafları da yer alabilmektedir.

Ayrıca son yıllarda bir ürün için verilen normal garantinin yanında talebi ve güveni arttırmak için müşterilere ek garanti seçeneği de sunulmaktadır. Ek garanti, normal garanti süresinin bitimini izleyen dönemler için ürünün satış bedeline ilave bir bedel alınmak suretiyle verilen bir taahhüttür. Müşterilerin kendi tercihlerine göre verilen bu ek güvence için normal garanti taahhüdünde olduğu gibi tahsil edilen ilave bedelin, yükümlülüğün ve yapılan garanti giderlerinin işletmelerin finansal tablolarına doğru bir şekilde yansıtılması gerekir. Bunun için işletmeler sattıkları ürünlerin ekonomik ömürlerini ve ürünlerde garanti kapsamına girebilecek olası arıza ve kusurları dikkate alarak ek garanti ücretlerini belirler ve ayıracakları fonları da uygun hesaplarda izlerler.

2- VERGİ MEVZUATINDA GARANTİNİN YERİ

1 sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği(MSUGT)'nde yer alan muhasebenin temel kavramlarından ihtiyatlılık ilkesine göre işletmelerin meydana gelebilecek gider ve zararları için karşılık ayırmaları gerekirken, olası gelir ve kârlar için ise gerçekleşene kadar muhasebeleştirme yapılmaz (1 sıra No.lu MSUGT).

213 sayılı Vergi Usul Kanunu (VUK)'nda ise karşılık "Gerçekleşen veya gerçekleşmesi bekle-

nen ancak miktarı kesin olarak tahmin edilemeyen ve işletme için bir borç mahiyeti taşıyan belli bazı zararları karşılamak amacıyla hesaben ayrılan meblağlar” olarak ifade edilmiştir (VUK, md. 288). Bu hükme göre olası bazı riskler için karşılık ayrılabilir. Bununla birlikte vergi kanunlarında belirtilen karşılıklar dışında herhangi bir olası gider veya zarar için karşılık ayrılması mümkün değildir. Satış garantisi karşılıkları ise VUK’ da yer alan karşılık ayırma durumlarından biri değildir. Böylelikle kanunen ne normal garanti ne de ek garanti için karşılık ayrılamaz.

Fiilen garanti gideri yapılması halinde ise bunun faaliyete ilişkin gider olarak değerlendirilmesi gerekir. Nitekim 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu (GVK)’na göre ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderler ile işle ilgili olmak şartıyla sözleşmeye veya kanun hükmüne dayanarak ödenen zarar ve tazminatlar kanunen gider olarak kabul edilmektedir (GVK, md. 40). Dolayısıyla garanti kapsamında yapılan giderlerin veya ödenen tazminatların ilgili olduğu dönemlerde işletmelerin faaliyet gideri olarak gelir tablosunda raporlanması mümkündür. 5422 Kurumlar Vergisi Kanunu(KVK)’na göre Kurumlar Vergisi mükelleflerinin de bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safî kurum kazancının GVK’nın ticarî kazanç hükümlerine göre tespit edileceği hükmü bulunduğu için GVK’nın 40. maddesi kurumlar vergisi mükellefleri için de geçerlidir. Garanti gideri ile ilgili Gelir İdaresi Başkanlığı Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen 31/01/2012 tarih ve B.07.1.Gİ-B.4.41.15.01-KDV-2011/18-27 sayılı özelgede özetle garanti kapsamındaki satışlar nedeniyle bedelsiz olarak verilen bakım, onarım ve yenileme hizmet bedelleri, satış bedeli içinde satışın yapıldığı yılın hasılatına dahil edildiğinden, söz konusu giderlerin ilgili işlemlerin yapıldığı yılda gider olarak gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Öte yandan garanti kapsamında yapılan teslim ve hizmetler için Katma Değer Vergisi(KDV) hesap-

lanmayacak ancak bu giderlerle ilgili olarak yüklenilen KDV’ler indirim konusu yapılabilecektir. Bunun sebebi ise garanti kapsamındaki teslim ve hizmetlerin ürünün satış fiyatı içinde zaten yer alması ve vergilendirilmiş olmasıdır. Bu hususta İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen 04/03/2013 tarih ve 11395140-105[229-2012/VUK-1- . . .]--299 sayılı özelgede de açıkça bu görüş bildirilmiştir.

Garanti kapsamında müşterilere bakım, onarım ve yenileme hizmeti yerine para ödenmesi de GVK’nın 40. maddesi kapsamında ödenen zarar ve tazminat olarak giderleştirilebilecek ve yine bu bedel üzerinden KDV hesaplanmayacaktır.

Ek garanti ise kanunlarda açık bir ifade bulunmamasına karşılık mali idare için normal garantiden farklılık arz etmektedir. Çünkü ek garanti için satış bedelinden ayrı bir fatura düzenlenmekte ve bedel alınmaktadır. Bu kapsamda tahsil edilen bedelin VUK’un olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetinin esas olacağı hükmü ile uyumlu bir şekilde ek garanti satışı ile ilgili faturanın düzenlendiği tarihte bilançoda aktifleştirilerek garantinin verildiği dönemlerin sonunda hasılatla dönüştürülmesi gerekir. Böyle bir uygulama muhasebenin temel ilkelerinden dönemsellik ve özün önceliği ilkesine de uygundur. Bu konu ile ilgili GİB Büyük Mükellefler VDB tarafından verilen 06/10/2016 tarih ve 64597866-125[6-2015]-17781 sayılı özelgede özetle satılan ürünler ile birlikte ayrıca fatura düzenlenerek müşterilere satılan ek garanti paketlerine ait gelirlerin ek garanti paketlerinin satışının yapıldığı dönemin geliri olarak dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

3- TMS/TFRS UYGULAMASINDA YER ALAN DÜZENLEMELER

Uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarının ülkemizdeki uygulaması olan TMS 37 (Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardı) ve TFRS 15 (Müşteri Sözleş-

melerinden Hasılat Standardı) satış garantisini ilgilendiren hükümler içeren mevzuatlardır.

TFRS 15'e göre müşterinin bir garantiyi ayrı olarak satın alma seçeneği yoksa, işletme müşteriye ek bir hizmet sunmadıkça verilen garanti TMS 37 Standardı uyarınca karşılık olarak muhasebeleştirilir(TFRS 15, prg. B30). TMS 37'de karşılıklar "*zaman ve tutarlarına ilişkin kesinlik olmayan borçlar*" olarak tanımlanmış ve karşılıkların finansal tablolara alınması için bazı şartların varlığı aranmıştır. Bu şartlar şu şekilde belirtilmiştir(TMS 37, prg. 7, 14, 38).

- Geçmiş bir olaya ilişkin mevcut bir yükümlülüğün bulunması. (Bu yükümlülük tüketici kanunlarından, işletmenin satış teamüllerinden veya başka bir şeyden kaynaklı olabilir.)
- Söz konusu yükümlülük sebebiyle işletmeden ekonomik fayda içeren kaynak çıkışı olasılığının olması.
- Bu kaynak çıkışı tutarının doğru şekilde tahmin edilebilir olması. (Söz konusu tahminler işletmenin geçmiş satış tecrübelerine dayanılarak ve bazen de bağımsız uzman raporlarıyla desteklenerek yapılır.)

TMS 37'ye göre yukarıdaki şartların bulunması halinde satış garantisi için karşılık ayrılmalıdır. Karşılık olarak ayrılacak tutarın tahmin edilememesi halinde ise bu yükümlülüğün koşullu borç olarak bilanço dipnotlarında belirtilmesi gerekir (TMS 37, prg. 25, 26).

Müşterinin bir garantiyi ayrıca satın alabilmesi halinde bu garanti işletmenin mal için verdiği teminata ek olarak verilen bir hizmet niteliği taşır. Bu tür garantiler ayrı bir edim yükümlülüğü olarak muhasebeleştirilir ve işlem fiyatının bir kısmı bu edim yükümlülüğüne dağıtılır(TFRS 15, prg. B29). Buna göre garantili olarak satılan bir ürün için ayrıca bedel alınarak ek garanti satılması halinde tahsil edilen garanti bedeli ileride verilecek bir hizmet karşılığı olarak bilançoda aktifleştirilir. Ek garanti süresi doldukça peşin

tahsil edilen bu bedel satılan ürünle ilgili ancak ayrıca fiyatlandırılan bir hizmete ait gelir olarak raporlanır.

Standarda göre verilen garantinin ek garanti olup olmadığı değerlendirilirken belli bazı faktörlere dikkat edilmesi gerekir. Başka bir deyişle verilen garantinin bir teminat mı yoksa ayrı bir hizmet mi olduğuna garantinin taşıdığı özelliklere bakılarak karar verilir (TFRS 15, prg. B31). Buna göre;

- Garantinin kanunen zorunlu olması ayrı bir edim yükümlülüğü olmadığını göstereceğinden normal garanti olarak muhasebeleştirilmesi gerekir.
- Garanti kapsamının uzun süreli olması, bu garantinin normal güvenceye ek bir hizmet olduğu ihtimalini yükseltir. Garantinin kısa süreli olması halinde bunun normal garanti olduğu değerlendirilir.
- Garanti kapsamındaki taahhütler, satılan ürünün üzerinde anlaşılan şart ve özelliklere uygunluğunu sağlamaya yönelik ise verilecek hizmetler ayrı bir edim yükümlülüğü olma ihtimalini düşürür ve dolayısıyla ek garanti olarak değerlendirilmez. Örneğin kusurlu bir ürünün iade alınması ve bunun işletmeye nakliyesi masrafları zaten işletmenin sorumluluğunda olması gerektiği için bu tür bir taahhüdün normal garanti olarak değerlendirilmesi gerekir.

Normal ve ek garantiyi kapsayan bir örnekle konu daha iyi anlaşılabilir.

Örnek: A işletmesi 2 yıl garantili olarak B marka cep telefonu satmaktadır. Müşteri C, A'dan 5.000 TL bedel ödeyerek bu ürünü satın almıştır. C, ayrıca ürünün garantisinin 3 yıl uzatılması karşılığında A'ya 750 TL ödeme yapmıştır.

İşletmenin geçmiş satış tecrübelerine göre B marka cep telefonlarının %90'ında 2 yıl içinde herhangi bir teknik problem çıkmamakta, %7'sinde küçük, %2'sinde orta düzey, %1'inde ağır teknik problemler çıkmaktadır.

Önceki dönem içinde ortalama 5.000 TL birim fiyat ile satılan B ürünlerinin garanti maliyetleri ortalama;

Küçük çaplı problemler dolayısıyla 100 TL,

Orta çaplı problemler dolayısıyla 1.100 TL,

Büyük çaplı problemler dolayısıyla 2.000 TL olmuştur.

Bu durumda A'nın C'ye yapılan satış için geçmiş dönem tecrübelerine göre yapacağı tahmin sonucunda hesaplanan;

$(3.200 \times \%7 \times 100/5.000) + (3.200 \times \%2 \times 1.100/5.000) + (3.200 \times \%1 \times 2.000/5.000) = (4,48 + 14,08 + 12,80)31,36$ TL tutarında garanti gideri için karşılık ayrılmalıdır. Ancak ayrılan karşılık vergi mevzuatı açısından kanunen gider kabul edilmeyecektir. Dolayısıyla bu tutarın Gelir/Kurumlar Vergisi beyannamesinde matraha eklenmesi gerekir.

3 yıl için satılan 750 TL tutarındaki ek garanti ise bir yükümlülük hesabında izlenmeli ve normal garanti süresinin bitiminden itibaren her yılın sonunda yükümlülüğün 250 TL tutarındaki kısmı gelir olarak muhasebeleştirilmelidir. Ek garanti için fatura düzenlenmesi şartıyla vergi mevzuatına göre de uygulama bu şekilde olacaktır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Uluslararası standartlara göre bedelsiz garanti için işletmenin gerçeğe uygun tahminlerine dayanılarak karşılık ayrılabilirken vergi kanunları hükümleri dikkate alındığında ayrılan bu karşılıklar kanunlarda açıkça yer almadığı için gider olarak kabul edilmemektedir. Böyle olmakla birlikte normal garanti işletmelere fiilen çok önemli bir yük ve yükümlülük oluşturabileceği için vergi mevzuatımızda buna yönelik düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Kanuna garantili satışlar için de karşılık ayrılabilmesi hükmü eklenerek karşılık tutarı ise TMS 37 Standardında olduğu gibi işletmenin geçmiş yıllardaki garanti giderlerine göre

ya da aynı sektördeki ortalama garanti giderlerine göre tahmin edilerek hesaplanabilmelidir.

Ürün bedeline ek bir bedel alınarak satılan garantiler ise hasılat standardına göre ürünün normal satış bedelinden ayrı bir edim yükümlülüğü olarak muhasebeleştirilerek her bir dönemin sonunda yükümlülüğün ilgili döneme ait kısmı satış gelirine dönüştürülmelidir. Böylelikle tahsil edilen ancak ertelenen bu gelir, işletme yükümlülüğünü yerine getirdiğinde ya da garantinin süresi dolduğu için tahakkuk eder. Dönemsellik ilkesine uygun bu uygulama ülkemiz vergi mevzuatında da kabul görmektedir. Vergi kanunlarında bu hususta doğrudan bir hüküm bulunmasa da tahakkuk esası dikkate alındığında ek garanti karşılığında bedelin tamamı tahsil edilmesine karşın bu bedel bir yükümlülük olarak kabul edilir ve garantinin ait olduğu dönemlerde gelire dönüşür.

Garanti kapsamında verilen bakım, onarım ve yenileme hizmetleri ile değişim ve nakit ödeme dolayısıyla yapılan masrafların tamamı, üzerinden KDV hesaplanmadan fiilen yapıldığı dönemde vergi kanunlarına göre kazancın tespitinde faaliyetle ilgili gider olarak kabul edilir.

İki uygulama genel olarak değerlendirildiğinde, işletmeler için standart hükümlerinin daha avantajlı olduğu, ancak ulusal mevzuatımızda yapılacak bazı değişikliklerle standartlarla tamamen olmasa da önemli ölçüde uyum sağlanabileceği ve işletmelere kolaylık sağlanabileceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- 1 sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu
- TMS 37 (Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardı)
- TFRS 15 (Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat Standardı)
- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu